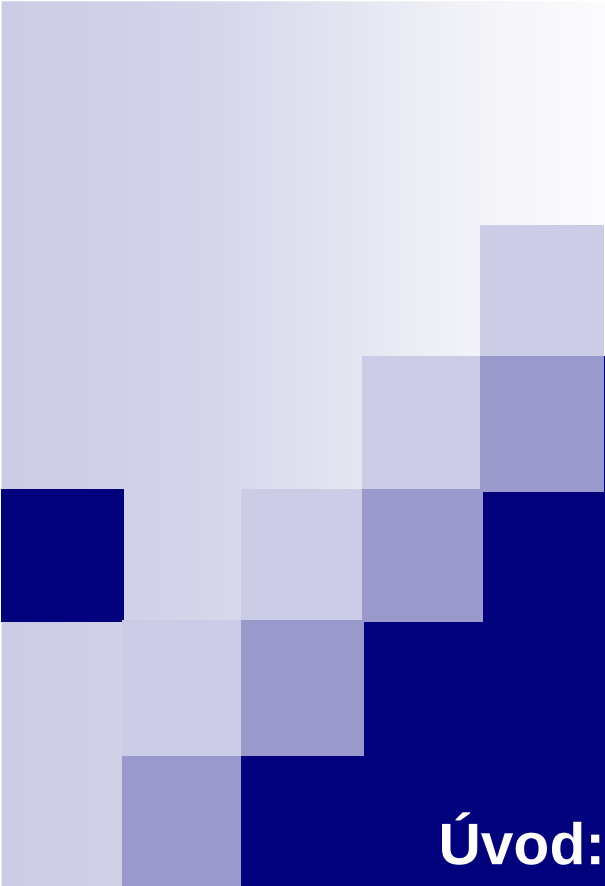

Environmentální sociologie

23.2. 2011

Úvod: organizace kurzu, obsah, podmínky ukončení.

Téma I:

- Environmentální sociologie jako disciplína v systému věd
- Inspirace v tradičních sociologických a geografických teoriích
- Vývoj a perspektivy

Témata přednášek / seminářů:

- 23.2. – Úvod: organizace kurzu, obsah, podmínky ukončení. Environmentální sociologie jako disciplína v systému věd, její vývoj a inspirace v tradičních sociologických teoriích.
- 2.3. – Základní teorie environmentální sociologie: ekologický marxismus, teorie „treadmill of production“, teorie světového systému, riziková společnost, atd..
- 9.3. – Environmentální diskurz a jeho proměny, mocenské vztahy a politická ekologie
- 16.3. – Sociální konstrukce environmentálních problémů
- 23.3. – Média a komunikace environmentálních problémů
- 30.3. – Environmentalismus, environmentální (ne)spravedlnost a ekologická hnutí
- 6.4. – Environmentální problémy, věda a environmentální etika
- 13.4. – Spotřební chování a ‘McDonaldizace’ současné společnosti

Aktuální výzkumná témata environmentální sociologie

- 20.4. – Téma 1: Energetická udržitelnost, využití obnovitelných zdrojů a sociální konflikty
- 27.4. – Téma 2: Udržitelný cestovní ruch, rozvoj a paradoxy ekoturismu
- 4.5. – Téma 3: Multifunkční zemědělství a podoby post-produktivního podnikání farmářů
- 11. 5. – Téma 4: Lokální identita, percepce environmentálních rizik a konflikty land-use
- 18.5. – Zápočtový týden

Předpoklady pro získání zápočtu:

- Aktivní účast na seminářích - tolerovány dvě absence (není třeba nosit omluvenky) - každou další neúčast je třeba kompenzovat vypracováním referátu na dané téma.
- Vypracování a prezentace seminární práce na vybrané téma (ve skupině)
- Absolvování závěrečného písemného testu (znalosti v rozsahu přednášek).

Zadání seminární práce:

Skupinové zpracování referátu na vybrané téma (na základě článku) a jeho prezentace na semináři. Struktura referátu by se měla držet následující osnovy:

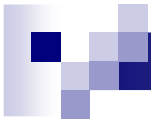
- 1) Stručné teoretické vymezení tématu či problematiky, kterými se článek zabývá
- 2) Nejdůležitější myšlenky, poznatky či závěry z konkrétního výzkumu
- 3) Vlastní zhodnocení a komentář článku (co mě nejvíce zaujalo, v čem je problematika popisovaná v článku podobná/rozdílná oproti situaci v České republice, atd.).

Forma zpracování: Text + PowerPoint prezentace. Text: 1500–1800 slov (cca 3-4 strany).

Prezentace: 15-20 min. + diskuse.

Termín odevzdání: Text do středy a Ppt* prezentaci do pátku v týdnu před seminářem na dané téma. Vlastní prezentace v termínech uvedených výše.

Autory seminární práce jsou všichni členové skupiny, jde o týmovou práci, dělba práce uvnitř skupiny je věcí vzájemné domluvy.

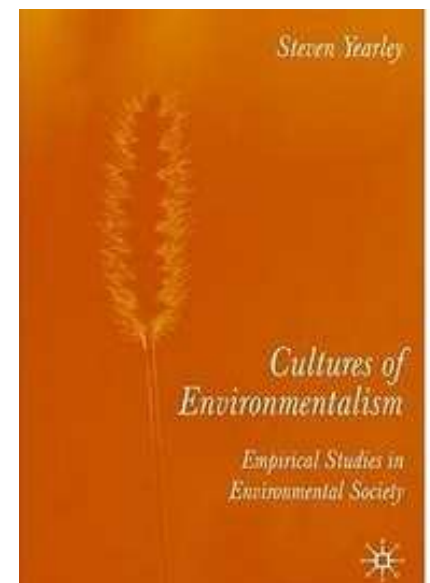
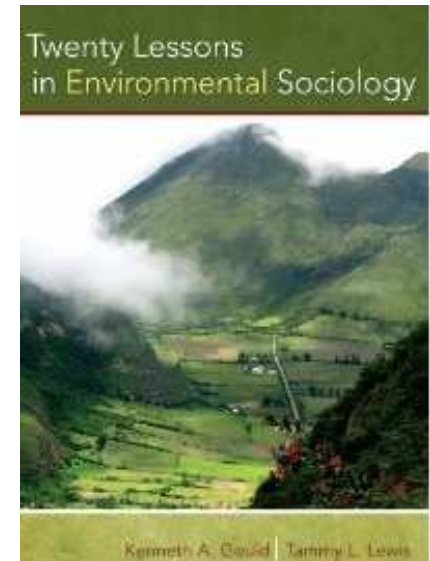
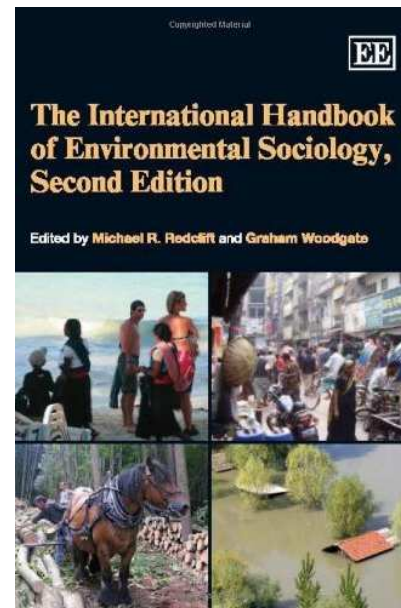

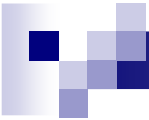
■ Literatura k vypracování seminárních prací:

- **Téma 1:** WOLSINK, M. (2007): Planning of renewables schemes: Deliberative and fair decision-making on landscape issues instead of reproachful accusations of non-cooperation. *Energy Policy*, 35, p. 2692–2704.
- **Téma 2:** HUGHES, G. (1995): The Cultural Cconstruction of Sustainable Tourism. *Tourism Management*, 16 (1), p. 49-59.
- **Téma 3:** VESALA, H., VESALA, K.M. (2010): Entrepreneurs and producers: Identities of Finnish farmers in 2001 and 2006. *Journal of Rural Studies*, 26 (2010), p. 21–30.
- **Téma 4:** HENDERSON, S. (2005): Managing land-use conflict around urban centres: Australian poultry farmer attitudes towards relocation. *Applied Geography*, 25, p. 97–119.

Doporučená literatura ke studiu:

- HANNIGAN, J.A. (2006): *Environmental sociology*. Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge,
- GOULD, K. A., LEWIS, T.L. (2009): *Twenty Lessons in Environmental Sociology*. New York: Oxford University Press.
- REDCLIFT, M.R., WOODGATE, G. (eds.): *The international handbook of environmental sociology*. Northampton: E.Elgar
- YEARLEY, S. (ed.) (2005): *Cultures of environmentalism: empirical studies in environmental sociology*. New York: Palgrave Macmillan,

Environmentální sociologie

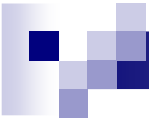
jako disciplína v systému věd

- **Sociologie** - Zabývá se studiem společnosti – jejích struktur (sociální statiky) a změn (sociální dynamiky) (→ **sociální jednání**, sociální **struktury** a **vztahy** ve společnosti, sociální skupiny, sociální **jevy**, sociální **změny**)
- **Sociální geografie** - Zabývá se studiem **prostorového uspořádání** sociálních jevů, jejich vzájemnými vztahy a vývojem v čase
- **Paradigma** - společný (obecně sdílený) vzor vědy (či vědního oboru) v určitém období založený na určité koncepci, struktuře představ, hodnot a postupů (metod)

Sociologie = *paradigmatická věda* ?

Geografie = ... ???

- *Jaká znáte paradigmatata geografie ?*

Environmentální sociologie

jako disciplína v systému věd

Environmentální sociologie (*Environmental Sociology*)

- Zabývá se studiem interaktivních vztahů mezi společností a životním prostředím
- Důraz na **sociální faktory a jevy**, které zapříčiňují environmentální problémy (→ environmentálně signifikantní chování), na společenské dopady těchto problémů a také na způsoby, jak tyto problémy řešit.
- Snaží se identifikovat a popsat procesy, prostřednictvím kterých jsou určité environmentální podmínky a jevy sociálně definovány jako “problémy” (→ **sociální konstrukce** environmentálních problémů).

Environmentální geografie (*Environmental Geography*)

- Zabývá se studiem **prostorových aspektů** interakcí mezi lidmi a životním prostředím, zejména dopady antropogenní činnosti na životní prostředí a krajinu (→ snaží se o určitý **průnik humánní a fyzické geografie**, které se výrazně specializovaly a do značné míry separovaly).

Environmentální sociologie - disciplína v systému věd

Environmentální věda (*Environmental Science*)

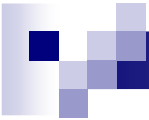
- Interdisciplinární odvětví, které se zabývá studiem životního prostředí a řešením environmentálních problémů -- integruje fyzikální a biologické vědy (fyziku, chemii, biologii, pedologii, geologii, geografii) -- poskytuje komplexní, interdisciplinární a **kvantitativní** („přírodovědní“) přístup ke studiu systémů životního prostředí.

Environmentální studia (*Environmental Studies*)

- Interdisciplinární obor zabývající se studiem interaktivních vztahů mezi lidmi a životním prostředím (→ příčiny environmentálních problémů) -- vychází ze základních poznatků přírodních věd, ale důraz klade na historické, kulturní, sociální, ekonomické, politické, právní a religiózní aspekty a souvislosti environmentálních problémů -- sociálně-vědní / humanitní perspektiva (často hloubkový, **kvalitativní** výzkum)

Ekologie (*Ecology*)

- Obor zabývající se studiem vzájemných vztahů mezi živými organismy (mezi sebou navzájem) a jejich prostředím - na mikroúrovni i makroúrovni (→ fyziologie, genetika, chování, adaptace, vývoj, evoluce) -- subdisciplína biologie

Environmentální sociologie

jako disciplína v systému věd

Humánní ekologie / Ekologie člověka (*Human Ecology*)

- Interdisciplinární (transdisciplinární) studium vzájemných vztahů člověka a jeho přírodního, sociálního a vystavěného prostředí (*built environment*) (→ vzájemná propojenost člověka a prostředí, společenské chování, **prostorová organizace**)
 - sub-disciplína geografie, sociologie, zoologie

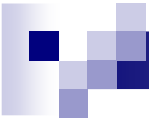
Politická ekologie (*Political Ecology*)

- Obor zabývající se studiem vzájemných vztahů mezi politickými, ekonomickými a sociálními faktory a environmentálními jevy (→ „politizace“ environmentálních problémů a jejich příčin)
 - sub-disciplína humánní geografie, humánní ekologie, politické ekonomie

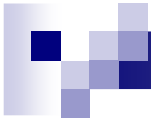
(Environmentální) sociologie x (Environmentální) geografie

- Co mají společného ?
- Čím se odlišují ?

(Environmentální) sociologie X (Environmentální) geografie

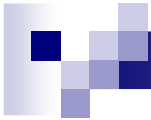
- mají stejný objekt studia (společnost / životní prostředí)
- liší se přístupem (optikou nazírání),
teoreticko-metodologickým aparátem
a hloubkou, kterou analyzují dílčí aspekty problematiky
- geografie – klade důraz na roli prostoru
→ prostorovost společenských / environmentálních
problémů
- sociologie – důraz na sociální podmíněnost problémů
→ sociální konstrukce problémů

Vznik environmentální sociologie

Důvody vzniku nového vědního oboru / disciplíny

- **Specializace:** reakce na potenciál, který vychází z nových teoretických poznatků (objevů), technologie či metodologie (objev struktury DNA → molekulární a buněčná biologie, → kvantová mechanika, apod.)
- **Fúze:** nová disciplína vzniká jako spojení dvou dříve existujících oborů (sociální pedagogika + sociologie + personální management → andragogika)
- **Společenská poptávka:** Důsledek intelektuálního nebo politického „kvasu“ vyvolaného nějakým hnutím či aktivitou volající po společenské změně nebo řešení nějakého problému

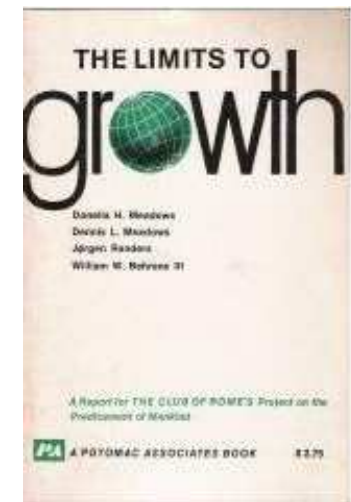
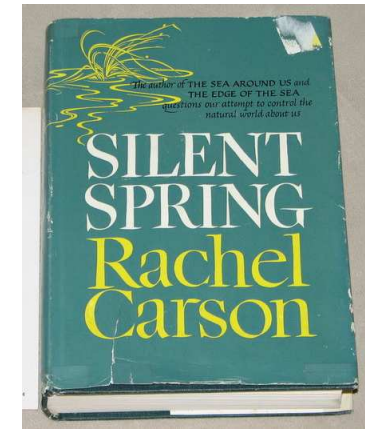

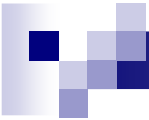
„Den Země“ 1970

- Počátek moderního environmentálního hnutí (*Environmental movement*) - (70. léta jako '*Environmental Decade*')
- Den Země: kampaň s cílem nastolit otázku ekologie, resp. environmentálních problémů v rámci politických kruhů (energetická účinnost a udržitelnost, obnovitelné zdroje, recyklace odpadů, atd.)
- Sociologové zjišťují, že jim chybí teoretický koncept, poznatky a výzkum, který by umožnil vysvětlit vztahy a problémy mezi společností a životním prostředím...

„Katalyzátory“ environmentálního hnutí

- **Rachel Carson** (1962): *Silent Spring* (kritika nekontrolovaného používání pesticidů, dopady na životní prostředí i člověka, dezinformační kampaně chemického průmyslu)
- **Donella H. Meadows et al.** (1972): *The Limits to Growth* (modelování vztahu mezi rostoucí populací a omezenými přírodními zdroji)
- **Samuel Klausner** (1971): *On Man in His Environment* (poprvé použit termín „environmental sociology“)

Pozadí vzniku (environmentální) sociologie

- 19. století: důraz na **geografický determinismus**
- ... ???

Pozadí vzniku (environmentální) sociologie

■ 19. století: **geografický determinismus**

- **Henry Thomas Buckle** – *The History of Civilization in England* („lidská společnost je produktem přírodních sil“) – geografická teorie sociálních změn
- **Ellsworth Huntington** – *Civilization and Climate, World Power and Evolution, The Character of Races* (souvislost mezi klimatem a zdravím, energií a mentální inteligencí)

a **sociální darwinismus**

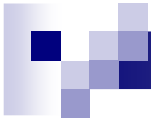
- **Herbert Spencer** – aplikace principů evoluce, přirozeného výběru a přežití silnějších na lidskou společnost.... společnost nemůže být změněna pomocí vzdělávání nebo sociálních reforem

... tyto teorie sociálních změn založené na jediných faktorech (geografické podmínky, přírodní zákony) byly nově vznikající sociologií zavrženy (důraz na sociální reformy, plánované řízení společnosti...)

Pozadí vzniku (environmentální) sociologie

- ... Environmentální faktory byly v nových sociologických teoriích odsunuty jako marginální...
- **Symbolický interakcionismus** (Mead, Cooley, Thomas) – důraz na sociálně-psychologické faktory (lidé jako *sociální aktéři*), lidé se chovají nikoliv podle skutečnosti, ale podle toho, jak skutečnost vnímají (v interakci s druhými) a interpretují (*definice situace*) -- environmentální faktory hrají roli jen tehdy, pokud jsou vnímané a definované jako skutečné a relevantní (*sociální konstrukce problémů*)
 - **Kulturní antropologie** (Malinowski) – jako odpověď na biologický determinismus a „vědecký“ rasismus zdůrazňuje primární roli kultury pro vývoj jedince a společnosti (kultura převažuje nad fyzickým prostředím a biologickou dědičností)
 - **Strukturní funkcionalismus** (Parsons, Merton) – centrální hodnotu v každé společnosti hrají hodnoty, které jsou sdíleny jejími členy a orientují jejich jednání v souladu s potřebami systému
 - **Teorie modernizace** (Inkeles, Smith, Lerner) – proces utváření moderní společnosti (institucí).. psychologická transformace z tradičního na moderní myšlení (racionalizace)... továrna jako nejlepší „škola“ (urbanizace, industrializace)... role médií...

Pozadí vzniku (environmentální) sociologie

Sociologie jako propagátorka **ideje rozvoje a pokroku...**

Obecně sdílené premisy (?):

- Lidská společnost se osvobodila od přírodních (ekologických) zákonů omezení, která limitují ostatní živočišné druhy
- Existuje možnost nekonečného růstu a pokroku prostřednictvím rozvoje vědy a technologií (-- ignorace omezení týkajících se přírodních zdrojů, klimatických změn, apod.)
- Vyřešení problémů je možné pomocí technologických inovací a ekonomického rozvoje

Human Exemptionalism Paradigm (HEP) – antropocentrický přístup

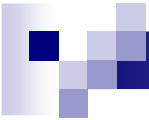
→ re-orientovat sociologii na více „ekocentrický“, holistický přístup, který bude definovat sociální procesy v kontextu životního prostředí

→ ***New Ecological Paradigm*** (NEP)

Rozvoj environmentální sociologie (1970-2010)

- 1. etapa: upřesnění pozornosti na environmentální problémy a témata – aplikace klasických sociologických konceptů při výzkumu veřejného mínění, sociálních hnutí (sociální charakteristiky aktivistů), strategie a taktiky environmentálních skupin
- 2. etapa: snaha o ustavení environmentální sociologie jako suverénní disciplíny
- Vzestup popularity „zelených“ politických stran v Evropě
- Prosazování nových dílčích paradigmat a konceptů v rámci ES (humánní ekologie, sociální konstruktivismus, ekologická modernizace, riziková společnost, environmentální spravedlnost, teorie sítí aktérů (*actor-network*), politická ekologie, atd.)
- Ustavení a rozvoj samostatných sekcí, komisí akademických institucí a asociací
- Nárůst publikací v prestižních odborných časopisech
- ...

Rozvoj environmentální sociologie (1970-2010)

- Environmentálně- sociologický výzkum dokázal obohatit tradiční sociologii (její hlavní proud), i když prozatím nemá kapacitu transformovat disciplínu (sociologii) jako celek.. Směrem k novému paradigmatu (NEP)
- Environmentální sociologie významně přispívá k společenské „environmentální diskuzi“
- ...

Otázky do diskuze

? ? ?